

 Прочетете текста за географските карти и изпълнете задачи 1 – 5.

Най-старите известни географски карти са на вавилонски глинени плочки. Те са отпреди повече от четири хиляди години. През II век астрономът Клавдий Птолемей съставя първата карта на света. Тя изобразява част от

земната повърхност, която обхваща Европа и части от Африка и Азия.

Първата българска географска карта на нашите земи е нарисувана от Александър Хаджирусов от Русе през 1843 г. Авторът я отпечата в Страсбург през същата година. Първият български глобус пък е дело на Неофит Рилски (учител и книжовник) и е от 1836 г. Той се съхранява в музея на Рилския манастир.

Христо Г. Данов отпечата първия български атлас с карти на континентите. Обикаля из Сърбия и България и го разпространява.

От интернет

Задача 1. Извадете от текста съществителни имена (Nomen), които са

- А) лични съществителни имена _____
- Б) в женски род, единствено число _____
- В) в мъжки род, единствено число _____
- Г) в среден род, единствено число _____
- Д) в женски род, множествено число _____
- Е) в мъжки род, множествено число _____

Задача 2. Извадете от текста прилагателни имена (Adjective), които са

- А) нечленувани _____
- Б) членувани _____
- В) степенувани _____

Задача 3. Извадете от текста глаголи (Verbe)

Задача 4. Извадете от текста числителни имена (Zahlenamen / numerische Namen)

Задача 5. Извадете от текста местоимения (Pronomen)

Прочетете урока на стр. 57-59

ПРЕГОВОР

Личните местоимения са кратки думи, с които:
заместваме други думи, ако вече е ясно за кого
или за какво говорим:

Андрей отсъства днес. Той е на състезание.

избягваме повторенията в изказването си:

Мария има рожден ден. Тя ще прави тържество.

правим връзка между отделните изречения:

Сърцето на жирафа тежи цели 11 кг. То е на 2 – 3 метра под мозъка.

означаваме участниците в общуването:

– говорещия – с формите за 1 лице:

Аз реших задачата и ти писах шестци.

Ние дойдохте първи и ни похвалиха.

– слушащия – с формите за 2 лице:

Ти не тренираш редовно и затова вие загубихте мача.

– лица и предмети, за които говорим – с формите за 3 лице:

Деца са любопитни. Те искат всичко да им се обяснява.

НОВИ ЗНАНИЯ

Личните местоимения заместват имена:

Съществителни: **Андрей** закъсня. **Той** закъсня.

Прилагателни: **Най-старата** погледна недоверчиво. **Тя** погледна недоверчиво.

Числителни: **Двамата** станаха от пейката. **Те** станаха от пейката.

Личните местоимения имат форми за лице и число, а в 3 л.ед.ч. имат и род:

	ед.ч.	мн.ч.
1 л.	аз	ние
2 л.	ти	вие
3. л.	той/тя/то	те

Според службата си в изречението личните местоимения имат пълни и кратки форми, както и падежни форми:

Аз съм добре. (аз – подлог – кой?)

Наказаха **мен**. (мен – допълнение – кого?) – мен е пълна форма

Наказаха **ме**. (ме=мен – допълнение – кого?) – ме е кратка форма

Казаха **ми**. (ми= на мен – допълнение – на кого?) – ми е кратка форма

В немския език също има такива форми. Например:

аз (Ich) – мен/мене – ме (mich) – ми (mir)

Пълни и кратки форми на личните местоимения

Когато са поглог (само пълни форми)	Когато НЕ са поглог (пълни и кратки форми)
1 лице: аз/ние 2 лице: ти/вие 3 лице: изменят се по род: – мъжки род: <i>той</i> <i>те</i> – женски род: <i>тя</i> – среден род: <i>то</i>	– <i>мен(е), ме, ти; нас, ни</i> – <i>теб(е), те, ти; вас, ви</i> – <i>него, го</i> <i>тях, ги, им</i> – <i>нея, я, ѝ</i> – <i>него, го</i>

С възвратното лично местоимение означаваме, че вършителят извършва действието върху себе си.

В немския език също има подобни възвратни форми: *sich/ selbst*

Возвратното лично местоимение има ПЪЛНА форма **себе си**

и КРАТКИ форми **се** и **си**:

пълни форми: (на) себе си

Човек трябва да уважава себе си.

кратки форми: се, си

Мария бързо се обаяе.

Ясен си обеща да не се страхува.

ЗАДАЧА:

А. В кое изречение думата **си** е кратка форма на възвратното лично местоимение?

- ☐ Успехът си е само негов!   ☐ Ти си невероятно изобретателен.
☐ Тя си казва непрекъснато, че ще успее.   ☐ Ще ми дадеш ли таблета си?

Б. В кое изречение думата **се** е кратка форма на възвратното лично местоимение?

- ☐ На изпита той се представи блестящо.   ☐ Малкият падна и се разплака.
☐ Майката се вълнува заради детето си.   ☐ Момчето се смее високо.

ВАЖНО

Кратките форми на местоименията се пишат отделно.

Запомнете правописа на израза **от само себе си**.

Неправилно е вместо **себе си** да използваме: мен си, теб си, него си и пр.

Ако се съмнявате дали **се** е кратка форма на възвратното лично местоимение, или е част от глагола, открийте правилния отговор така:

Опитайте да заместите **се** с пълната форма **себе си** и ако смисълът се запазва, това е местоимение:

забауждават **се** →
забауждават **себе си**

Ако **се** не може да се замести със **себе си**, значи е част от глагола:

стея **се** →
стея ~~себе си~~

Иван **се** представи на журито.

Иван представи **себе си** на журито.

В изречението **се** е възвратно лично местоимение.

Иван **се** гордее с успехите си.

Иван гордее ~~себе си~~ с успехите си.

В изречението **се** не е възвратно лично местоимение.

В кое изречение има възвратно лично местоимение?

- ☐ Той мисли само за **изпита си**.
- ☐ Не мислиш ли за **него**?
- ☐ Тя винаги мисли **първо** за себе си.
- ☐ Не го мисли толкова, действай!

В кое изречение **НЯМА** възвратно лично местоимение?

- ☐ Тя се оглежда във витрините с удоволствие.
- ☐ Детето ѝ вече се къпе и облича само.
- ☐ Мисля си, че трябва да се старая повече.
- ☐ Ти си най-добрият ми приятел!

Преведете на немски език:

1. Иван се представи на журито.

2. Иван се гордее с успехите си.

3. Аз се заблудих в гората.

4. Заблуждавах се, че той ми е приятел.

ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Формите **мен и мене, теб и тебе** са еднакво правилни.

Пълните и кратките форми **може да се употребяват съвместно:**

мен(е) те, на мен(е) ти, тебе (те), на теб(е) ти, него го, на него ту, нея я, на нея ѝ.

Местоимението **и** (3 л. ед. ч. ж. р.) се пише с ударение, за да се разграничи от съюза **и**. Сравнете:

Подариха и куче.

местоимение

Подариха ти и куче.

съюз

С формите за **2 л. мн. ч.** на личното местоимение изразяваме и учтивост. Тогава ги пишем с **главна буква** независимо дали става дума за един човек, или за повече хора.

Местоименията аз, ние, ти, вие, той, тя, то, те може да се пропускат в изказването, ако смисълът позволява. Това е възможно, защото глаголите, към които те се отнасят, носят информация за лице и число.

Отивам на море.

аз

Обичаш ли садоглед?

ти

Тренираме плуване.

ние

Попълнете празните места с подходящи форми на личното местоимение.

– Тате, рекъл , – ударих ламята, но не
можах да свърша с . Ще отида да
довърша с дряновия си кривак.

Попълнете празните места с подходящи форми на възвратното лично местоимение.

– Големите хора никога не забавляват ...
– Пък и не умеят да играят – отбеляза Аника. – Уф, като
 помислиш, че чисто и просто трябва да пораснеш!